

ПОКИ ЩО ДОСТУПНА ЦІНА НА ХЛІБ ФОРМУЄТЬСЯ ЗА РАХУНОК ... ЗЛИДЕННОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Чому ж і досі в нашій країні існує така парадоксальна з економічного погляду ситуація

О. БОДНАР,
старший науковий співробітник
Національний науковий центр
"Інститут аграрної економіки
НААН України"
(м. Київ)

Основою формування ціни на продукцію з одного боку є виробничі витрати, а з іншого - платоспроможність споживачів. Якщо ринкова ціна відшкодовує витрати, обсяги виробництва нарощуються й надалі. **Коли ж витрати перевищують запропоновану ціну, відбувається скорочення випуску продукції або ж повинна забезпечуватися її державна підтримка.** Ці, здавалося би, відомі істини постійно порушуються в деяких сегментах вітчизняного ринку хліба.

За даними офіційної статистики, динаміка обсягів виготовлення хліба та хлібобулочних виробів у нашій державі має стійку тенденцію до зниження. У 1990 році в Україні випікали близько 7 млн. тонн хлібної продукції. При незначному зменшенні споживання (1990 рік - 141 кг і 2011-й - 110 кг), за попередніми даними, торік у країні випущено 1607 тис. тонн хліба та хлібобулочних виробів. Як бачимо має місце знижувальна тенденція обсягів виготовлення.

Зазначена ситуація свідчить про відсутність об'єктивного статистичного обліку випуску в Україні продукту першої потреби. Водночас, у всіх регіонах попит на нього задовольняється повною мірою. **Зважаючи на це, фактичний випуск хліба та хлібобулочних виробів орієнтовно становить 4,5 млн. тонн на рік.** Приблизна кількість підприємств, які могли би забезпечити такі обсяги виробництва - 3,5 тис. хлібозаводів. **Офіційно ж подають звітність значно менше.**

Отже, майже 63 % обсягів виробництва хліба залишаються поза статистичною звітністю. Ця тенденція при збереженні обсягів споживання та наявності достатньої пропозиції на ринку борошна свідчить про збільшення тіньового сегменту на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Причини такої ситуації, на нашу думку, лежать у комплексі взаємозв'язків і залежностей продовольчого ланцюга "зерно-борошно-хліб". **Дестабілізаційні зміни в одній зі складових цілісного агроп-**

родовольчого підкомплексу, зокрема в сільськогосподарських, борошномельних, хлібопекарських підприємствах, а також торговельних структурах призводять до негативних цінових наслідків для всіх учасників хлібного конвеєра.

Для ринку пшениці характерні цінові коливання, зумовлені нестабільністю пропозиції (відхилення між максимальними й мінімальними обсягами валових зборів становлять 8,4 раза) та впливом кон'юнктури світового ринку зерна (обсяги експорту сягають 30-35 % від валу виробництва). Важелі державного цінового регулювання ринку пшениці за цих умов - не ефективні. **Формування ціни на пшеницю, яка займає майже 75 % у витратах на помел зерна, відбувається під впливом постійного зростання собівартості, основни-**

ми складовими якої є пально-мастильні матеріали, мінеральні добрива й засоби захисту рослин, частка яких становить 36 %. Ціни на хліб формуються на фоні зростання його складових - природного газу, електроенергії й транспортних витрат, які в структурі виробництва хліба займають до 12 %.

Висока соціальна значимість цього виду продовольства, еластичність зв'язку між ціною й доходами споживачів зумовлює посилений контроль та адміністративний вплив на цінову ситуацію. Місцеві органи самоврядування наділені повноваженнями встановлювати граничні рівні рентабельності виробництва борошна й хліба та оптово-відпускні ціни на борошно шляхом декларування останніх, а також граничні торговельні надбавки до оптової ціни виробника.

Формування цін у продовольчому ланцюгу «зерно-борошно-хліб»

З метою стабілізації оптово-відпускних цін на хліб у регіонах підписуються меморандуми порозуміння між представниками місцевих органів влади та хлібокомбінатів. Регулювання стосується хліба простої рецептури, який має найбільший попит у регіоні. До неї входить лише борошно, дріжджі, сіль та вода. Слід відмітити, що на законодавчому рівні чітко не визначено поняття "соціальний хліб", не окреслені кількісні параметри масовості його споживання. Тож немає й повного розуміння об'єкту регулювання.

При формуванні цінової політики на хлібопекарських підприємствах рівень цін на масові сорти хліба має важливе значення. За нашими дослідженнями, частка їх у загальному виробництві насущного сягає 50-60%. Рівень збитковості хліба, випеченого за простою рецептурою, відрізняється за регіонами - в окремих областях він сягає 33% (див. табл.). Хлібопекарські підприємства намагаються вирівняти ситуацію за рахунок випуску хліба покращеної рецептури, дохідність якого дещо вища, проте за результатами роботи трьох кварталів минулого року хлібопекарська галузь отримала збитки розміром 2%.

Сьогодні внутрішні ціни на продовольчу пшеницю і хлібопекарське борошно майже наблизилися до світових. Проте ціна на хлібобулочні вироби в розвинених країнах значно вища. Зокрема середня ціна 1 кг хлібобулочних виробів коливається від 3 до 8 дол., що в 5-15 раз перевищує ціни на аналогічну продукцію в Україні.

Безперечно, хліб має бути доступним для усіх верств населення, проте така політика не повинна проводитися за рахунок підприємств хлібопекарської галузі. Виходом з

Дохідність виробництва хліба простої та ускладненої рецептури на базових хлібопекарських підприємствах регіонів (станом на листопад 2012 року)

Показники	Вінницька	Івано-Франківська	Київська	Луганська	Миколаївська	Одеська
Хліб з борошна 1 гатунку простої рецептури						
Виробнича собівартість, грн. за 1 тону	2 481	2 808	3 310	2 701	2 571	2 932
у т.ч. вартість борошна	1 498	1 543	1 634	1 655	1 445	1 530
Оптово-відпускна ціна, грн. за 1 кг (з ПДВ)	3,39	3,66	3,20	3,93	3,66	3,81
Рентабельність, %	-17	-20	-33	-8	-5	-25
Хліб з борошна 1 гатунку покращеної рецептури						
Виробнича собівартість, грн. за 1 тону	2 588	2 854	2 891	3 082	3 046	2 879
у т.ч. вартість борошна	1 487	1 668	1 370	1 673	1 357	1 541
Оптово-відпускна ціна, грн/кг (з ПДВ)	4,75	4,80	4,14	5,21	4,97	4,44
Рентабельність, %	6	3	-5	1	12	-12

цієї ситуації є надання адресної продовольчої допомоги, як це робиться в розвинених країнах світу. Зокрема в США існує ряд програм підтримки харчування, у тому числі Програма підтримки додаткового харчування SNAP (колишня програма продуктових талонів (FSP)), одним із завдань якої є підвищення купівельної спроможності малозабезпечених верств населення.

Для стабілізації цінової ситуації на ринку хліба держава намагається врегулювати її шляхом реалізації борошна з Аграрного фонду. Справді, його ціни були дещо нижчими за ринкові. Проте обов'язкова передплата та великі логістичні витрати (доставки з найближчого млина - це ще додатково 150 грн. за 1 тону) нівелювали цю різницю, тож реалізаційна ціна борошна з Аграрного фонду сягнула рівня ринкової. Окрім того, існує складна

процедура оформлення супровідних документів при закупівлі зерна в цій державній структурі.

То що ж потрібно зробити для покращення такої ситуації. Передусім:

- * передбачити в держбюджеті відповідні кошти для надання адресної дотації малозабезпеченим верствам населення;
- * хлібопекарським підприємствам сформувати на соціальні сорти хліба економічно-обґрунтовані ціни;
- * підвищити ефективність роботи Аграрного фонду;
- * компенсувати хлібозаводам відсоткову ставку за кредитами на закупівлю зерна й борошна для власних потреб.

Список використаних джерел.

1. Чопенко В. Хліб під ціновим арештом / В. Чопенко // Дзеркало тижня. Україна. -2012. - № 42. - С. 7.
2. Система організаційно-економічних механізмів функціонування основних агропродовольчих підкомплексів рослинництва України / [Шпичак О.М., Боднар О.В., Кобута І.В.]; за ред. О.М. Шпичака. - К.: ЗАТ "Нічлава", 2009. - 406 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 1548 від 25 грудня 1996 р. "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін" // Урядовий кур'єр. - 1997, - 23 січ. - С. 6
5. A Short History of SNAP. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.fns.usda.gov/snap/rules/Legislation/about.htm>
6. Про переробку зерна та реалізацію борошна державного інтервенційного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 р., № 719 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-2012-%D0%BF>

Середні роздрібні ціни та цінова доступність хліба в Україні та інших країнах світу

Привертимо увагу